

LIDOVKY.CZ

1. Oceňované režijní duo SKUTR: Hamlet je aktuální z mnoha důvodů, my jsme vyzdvihli válku a opuštění

07.02.2024 lidovky.cz - Petra Šimůnková, Lidovky.cz

[Odkaz na originál](#)

Klíčová slova: divadlem; národním; Ostravě

Režijní duo Martina Kukučky (45) a Lukáše Trpišovského (44) má za sebou rok a půl ve funkci uměleckých ředitelů Činohry Národního divadla. V prosinci minulého roku představili svého Hamleta, v němž nevtíravě akcentují téma válečného konfliktu. V rozhovoru prozradili, v čem je nejslavnější Shakespearovo drama děravé, proč Národní divadlo je a není korporát, ale také jak se vypořádá s tím, když režisérům dojdou osobní náměty.

Seznámili se na Katedře alternativního a loutkového divadla na DAMU a od té doby tvoří téměř nerozdělitelnou režijní dvojici. Její největší síla? Fakt, že každý z nich je zcela jiná osobnost. Martin Kukučka je dynamický živel, extrovert a chrlič nápadů, Lukáš Trpišovský se naopak hrdě hlásí k introvertům a systematickosti.

Na kontě má tahle dvojice desítky divadelních představení. V minulosti spolupracovali nejen s Národním divadlem v Praze, kde uspěli se svou stále vyprodanou Kyticí, v Brně a v **Ostravě**, se Slovenským **národním divadlem** v Bratislavě, Divadlem Archa, HaDivadlem, Divadlem Na Zábradlí, ale i s Divadlem v Dlouhé, kde byli v letech 2017–2022 členy uměleckého vedení.

V září 2022 naplno nastoupili na pozici uměleckých šéfů nejprestižnější divadelní instituce u nás a rok nato uvedli svou první autorskou adaptaci. Po téměř čtvrtstoletí, loni v prosinci, přivedli na scénu zlaté kapličky Hamleta.

"Přiznám se, že jsem na první čtené zkoušce strnul, když jsem vzal do ruky divadelní knížku a uvědomil si, že přibližným odhadem více než polovina textu šla do škrtu. Je to zřejmě nejkratší text Hamleta, jaký se u nás kdy hrál (kromě textů vysloveně parodických). Už na generální zkoušce jsem ale měl pocit, že ten drasticky zkrácený text obsahuje vše, co je z hlediska inscenátorů podstatné," řekl k nové divadelní adaptaci profesor anglické literatury a překladatel Martin Hilský.

V čem je váš Hamlet nový?

Martin Kukučka: Hamlet je hra, která v sobě ukrývá spoustu otázek – a je potřeba ji uchopit. Sama o sobě je děravá, v některých momentech není vlastně správně dopsaná, takže si ji člověk musí trochu dotvořit. Když jsme nad hrou začali přemýšlet my, řekli jsme si, že velmi zajímavý je ten okamžik, kdy se kolem centra dění začne objevovat cizí armáda. Fortinbras, norský princ, sice říká, že na Dánsko nezaútočí a že potřebuje územím jen projít, pak se ale vrátí s tím, že má na zemi nárok. Je to téma, které se ze hry často škrtá, ale v dnešní době to udělat nejde. Náš Hamlet upozorňuje na to, že i v tolik let staré hře jsou témata, která jsme ještě nedokázali vyřešit. Zároveň nám přišlo dobré pracovat s otázkou, zda v Dánsku zůstane někdo, kdo Hamletův pravdivý příběh převypráví dál. Bývá to Horacio, ale my jsme se ho vzdali a nechali Fortinbrase ho zabít. Ve hře tak zbývá jen hrubost, mizí prostor pro přemýšlení, zůstanou jen hrobníci a válečníci. Je to vysoce aktuální. Ještě nedávno jsme si mysleli, že válka není nezbytná. Dnes se to ukazuje jako naivní víra.

Lukáš Trpišovský: Ano, tohle téma je ve hře opravdu nejsilnější a je zajímavé, že kdybychom dělali Hamleta před třemi roky, z textu bychom ho pravděpodobně vyškrtli. Další silné téma je pak pro mě apatie dvou rodin, které se zabývají jen samy sebou a nestarají se o stát, který kvůli tomu dovedou k totálnímu rozkladu. To v Evropě nebo těsně za jejími hranicemi vidíme dnes také – a Shakespeare nám krásně ukazuje, jak to může dopadnout, pokud budeme stejně apatičtí. A poslední otázkou, kterou se snažíme v Hamletovi zdůraznit, je odpuštění: Jakou cenu má spravedlnost? Hamlet chce pomstít násilnou smrt otce, ale během toho zabije nebo zapříčiní smrt několika lidí. Kolik mrtvých na cestě spravedlnosti je ještě v pořádku – a kolik už je moc? Tahle otázka bude podle mě velmi aktuální v budoucnu.

Proč myslíte?

L.T.: Trochu si zavzpomínám. Moje babička mi vyprávěla, jak se na naši chalupu za Českou Lípou přijížděli dívat Němci, kteří tam vyrůstali. Prababička na ně pouštěla psy a nechtěla se s nimi vůbec bavit. Nám to dneska může přijít naprosto nepochopitelné. Vždyť rádi jezdíme do Berlína, máme kamarády, kteří pracují v Německu... Myslím, že vyrovnání se s tím, co se v Evropě děje, odpuštění a stanovení hranice, co je ještě spravedlivé a co už ne, je něco, co budeme muset v budoucnu jako společnost řešit.

M.K.: Jak dlouho trvalo, než Srbové mohli přijet k moři na chorvatskou riviéru? A kdy se stane, že vedle sebe budou moci být Ukrajinci a Rusové na pláži v Oděse? To jsou otázky, které nás napadaly, když jsme Hamleta tvořili. Doufáme, že si divák na ně díky představení udělá trochu času a zapřemýšlí si nad nimi.

Vyjasnily se vám při práci na Hamletovi odpovědi na tyto otázky?

L.T.: U Hamleta je zajímavé, že i kvůli děravosti textu se s každou otázkou automaticky vynoří dvacet dalších. Pan profesor Martin Hilský říká, že jakmile u Hamleta strhnete jeden závěs, najdete za ním další...

M.K.: Nevím, jestli se mi vyjasnily odpovědi, ale u žádné jiné hry jsem nikdy neměl tak obsesivní potřebu dohledávat si věci i po premiéře. Hamlet je neskutečně živý organismus, který má tendenci zrát.

Zmiňujete, že Hamlet je vlastně děravá divadelní hra. Mohli byste dát příklad, v čem jste tuhle děravost spatřovali?

M.K.: Já ji třeba vidím v postavě Ofélie. Všichni víme, že zešílí, ale vlastně nevíme proč. Ofélii totiž skoro neznáme. Známe ji jen jako někoho, kdo tvrdí, že má rád Hamleta. Víme také, že se jí dotýká, jak divně se Hamlet chová. A v neposlední řadě víme, že Hamlet zabil jejího otce. Co ale nevíme, je, co to s ní dělá. Zešílela, protože ji tak zasáhla smrt otce a prapodivné chování Hamleta? Zabila se náhodou, když lezla na větev, nebo spáchala sebevraždu? Byla šílená, nebo to byl způsob provokace? A tohle se děje téměř u každé postavy...

L.T.: Další příklad: Kdo vidí ducha Hamletova otce? Když ho vidí strážce, proč ne Hamletova matka? Osobně si tyhle nelogické momenty vysvětluji tak, že hra samotná jsou spíše jednotlivé obrazy, které jsou občas protichůdné a odporují si. Pro režiséra je nejlepší si říct, že Hamlet zkrátka není psychologicko-realistická hra, ale hra obrazů a výjevů. Pro Shakespeara byla důležitější emoce, do níž vás dílo dostane, než logika, posloupnost a rozum.

Je to podle vás důvod, proč je Hamlet živý a aktuální už několik set let?

L.T.: Rozhodně. Platí, že evergreeny, texty, k nimž se v divadle často vrací, bývají právě nedořešené nebo nabízejí možnost interpretovat je podle svého.

M.K.: Souhlasím, ale neřekl bych, že genialita Hamleta spočívá v tom, že je děravý. Genialitu vidím v tom, že neexistuje žádná jiná hra, která by vytvořila tolik archetypů, s nimiž se dodnes ztotožňujeme. Ofélie je téma, duch otce je téma... Neexistují slavnější hrobníci než ti z Hamleta. A také je to hra plná naprosto geniálních a snadno zapamatovatelných sloganů. Být, nebo nebýt. Je něco shnilého ve státě dánském... Doba se zbláznila a vzal to ďas, že spravovat mám vykloubený čas! – Tyhle věty si pamatujeme, nekonečně recyklujeme a už je asi nikdy nevymažeme z hlavy.

Jak se vám škrtilo v překladu pana Hilského?

L.T.: Dobře, já škrťám rád, strávil jsem tím skoro celé léto. (směje se) Ono je to ale třeba. Když jsme na jedné z prvních zkoušek četli celý text, zabralo to přes tři a půl hodiny. Jen čtení. Překlady pana profesora Hilského mám ale obecně velmi rád, používá jazyk, který dodává obrazům mnohoznačnost. Je pak na režisérovi a herci, jak daný text zkonkretizuje.

Zmínili jsme, že jste v Hamletovi akcentovali válečnou linku. Kritika se ale nechala slyšet, že jí přišla nedotažená. Báli jste se přílišné doslovnosti?

M.K.: Když se podíváme dovnitř hry, je jasné, že jsme linku akcentovali ažaž. Nejde nám ani tolik o to, připomenout konkrétní konflikt, rusko-ukrajinský nebo izraelsko-palestinský. Nejde ani o to, postavit se na jednu, nebo druhou stranu. Spíš nám šlo o to, říct, že když nebudeme odpovědní za věci kolem sebe, můžeme snadno a rychle přijít o vlastní identitu. Divadlo nemá suplovat Instagram nebo Twitter, kde se člověk dozví, jaký máte na konflikty názor. Divadlo má vytvořit prostor, kde nad těmito tématy můžete přemýšlet.

L.T.: Abych se vyjádřil ke kritice: Dostal jsem hodně reakcí na to, jak silně diváci válečnou linku vnímali. Zároveň si ale pochvalovali, že jsme nenechali na jevišti napochodovat armádu a vojáky v maskáčích. Takže výsledný názor je asi spíše otázkou individuálního vkusu.

Jak se liší vaše práce, když vycházíte z pevně daného textu, třeba právě ze Shakespeara, a když vytváříte autorskou hru?

L.T.: V autorské hře máme většinou jedno téma, které vychází ze vzpomínky, slova, obrazu či pohybu. S herci na to reagujeme, improvizujeme, a z toho skládáme výslednou inscenaci, o jejíž finální podobě nemáme na začátku ani ponětí. U Shakespeara jsou kontury jasně dané, respektujeme je, ale zároveň hledáme cesty, jak je pojmout.

M.K.: Základní rozdíl je asi v tom, že u pevného textu, třeba u Hamleta, se sami sebe ptáte, co by se muselo stát, abyste se zachoval jako daná postava. U autorského divadla si naopak kladete otázku, jak vám osobně něco ovlivnilo život a proč je to pro vás důležité. Dotýkáme se osobních, každodenních témat a řešíme, proč jsou pro nás zásadní a proč v nás vytvářejí silné emoce.

Kolik osobních příběhů může člověk režijně zpracovat? Nedojde v jednu chvíli materiál?

L.T.: Určitě, na tuhle otázku jsme v jednu chvíli sami narazili. Začínali jsme jako přeborníci na autorské divadlo a míchání forem. Když jsme ale zjistili, kolik autorských věcí musíme za rok udělat, abychom se divadelní režii uživil, prostou matematikou jsme zjistili, že bychom se z toho zbláznili. Proto jsme to začali kombinovat s pevnými texty nebo jsme poznávali i jiný druh divadla, třeba nový

cirkus nebo operu.

M.K.: V tom je Národní divadlo skvělé. Když už člověk nemůže dolovat osobní příběhy, může skrze instituci oslovit někoho, kdo je zrovna nastřádaný a je ochoten je do divadla investovat. Tak vznikla například hra Cherry Man Ivana Vyrypajeva, který s válkou na Ukrajině prožívá tak silné emoce, že se z nich skrze hru pro Národní divadlo vypsál. Nebo hra Bakchantky, kterou zase výborně autorsky zpracoval Jan Frič.

L.T.: Cherry Man od Ivana Vyrypajeva je skvělý a jsme strašně rádi, že ho máme v repertoáru. Je to, jako kdybyste ve své době oslovili Antona Pavloviče Čechova, aby pro váš soubor napsal hru.

Režijní duo SKUTR na jevišti zlaté kapličky po téměř čtvrtstoletí vrátilo více než 400 let starého Shakespearova Hamleta. Díky válečné lince je tragédie vysoce aktuální.

Dalo by se říct, že teď spíše autorskou tvorbu delegujete?

L.T.: Ano, ale je to skvělé, protože zároveň dáváme prostor zajímavým tvůrcům, které jsme potkali po světě. Dám příklad. Rozhodli jsme se udělat představení pro rodiny s dětmi pro Stavovské divadlo. Dnes tak vzniká představení Ještě chvíli polské scenáristky a dramatičky Marii Wojtyszko, která se vedle psaní pro Netflix zabývá právě hrami pro děti a mládež. V inscenaci pracuje s tématem neúplné rodiny, ptá se, co to znamená, když vás ve dvou letech opustí táta. U čtených zkoušek se ukázalo, že pro herce je to velmi aktuální téma.

M.K.: Nové příběhy jsou potřeba, ukazuje se, že starší hry dost často opomíjely témata, která jsou dnes důležitá. Jen se podívejme, jak je divadlo, stará dramatika, nekorektní z hlediska ženských postav. Buď tu máme princezny, nebo bláznivé Ofélie, pak máme prababičky a někde mezi tím jsou děvky. Je dobře, že teď vzniká právě zmíněná hra Ještě chvíli, kde hlavní roli budou mít dvě starší herečky.

Je podle vás důležité, aby ženská témata otevíraly ženské autorky?

M.K.: Zrovna dnes jsme se o tom bavili na explikační poradě. Když napsal Paní Bovaryovou nebo Annu Kareninu muž, znamená to, že jsme postavy připravili o ženský pohled? Nebo stačí téma ženských prožitků otevřít a je jedno, jestli za tím bude stát žena či muž? Osobně si myslím, že autorkou nemusí být nutně žena, spíše je dobré si témata, která nám chybí, pojmenovávat. Jen připomeňme, že by nebylo Shakespeara a celé alžbětinské doby, kdyby tehdy nebyla zakázaná katolická dramatika, a nemusela tak vzniknout jiná.

I když dnes spíše delegujete, jistě sbíráte další materiál na novou autorskou hru. Můžete prozradit, jakého tématu se bude dotýkat?

L.T.: Trochu jsem to načal už u Hamleta. Osobně se zabývám tím, co nastane po skončení konfliktu a jak bude vypadat znovuobjevování a nastavování hodnot poté, co se rozkolísal řád a překročila se určitá hranice. Změnu pozoruji sám na sobě. Na začátku války na Ukrajině, kdy jsem viděl dopadat bomby a rakety na Kyjev, jsem tomu ani nemohl uvěřit. A dnes mi to přijde jako něco normálního. Jak se vrátit zpátky? Jak si znovu nastavit hodnoty, když zmizela kotva? Je to tak, jak mi říkala Lenka Reinerová, která prohlásila, že nejsilnější hodnotou je láska, která zlo porazí?

M.K.: Co bude víra, která nás bude hnát dopředu, abychom mohli znovu zabydlet vyprahlou krajinu naší duše? To jsou témata, která nás zajímají. Ale co z nich vznikne, ještě přirozeně nevíme.

Zmínili jste, že tématem bude i apatie vůči konfliktům ve světě. Jak se vám osobně daří tuhle okoralost překonávat?

L.T.: Mně se to daří skrze setkávání se s lidmi, kteří situaci opravdu prožívají bezprostředně. Díky tomu si znovu zažívám emocionální otřes. Když člověk slyší všechny ty příběhy a není necita, téma mu nezevšední.

Když jste nastupovali na pozici uměleckých šéfů Činohry Národního divadla, prohlásili jste, že doufáte, že vás nová role nerozhádá. Jaký je stav za ani ne dva roky ve funkci?

L.T.: Nejsme ani v poločase, tak se to těžko hodnotí. S Martinem jsme každý jinak nastavený emocionálně, on je extrovert, já introvert, takže na poli manažerských úkolů, které tu máme, se občas trochu střetáváme. Ale je to dobře – někdy problém potřebuje spíše pozvolnou cestu, jindy zase tvrdý řez. Takže nám to vyhovuje. Je ale možné, že za dva roky si řekneme, že to ideální není. Kdoví.

M.K.: Manažerská pozice ještě více ukázala, že důvod, proč jsme se vůbec dali dohromady, je, že každý umíme něco a oba jsme dost líní na to, tlačit se do věcí, které nám nejdou. Na Lukášovi stojí plánování, někdy až tabulkové, detailní, mně zase jde to, když plány nevyjdou a je třeba je akutně řešit. Myslím, že rozhádání nenastane, a pokud, tak to bude spíše otázka únavy než toho, že bychom se nedokázali dohodnout.

Jak to s tou únavou myslíte?

M.K.: Člověk cítí, že potřebuje tvořit a nechat se inspirovat. Zároveň si ho ale divadlo celého krade jen pro sebe. Není větší tragédie,

než když divadelník tvoří divadlo o tom, jak trpí v divadle. Tam bych nerad dospěl. Takže abych odpověděl: Musíme si oba najít způsob, jak vedle divadla ještě žít život, abychom mohli ono divadlo rozvíjet, ne jen naplňovat.

L.T.: Po naší zkušenosti v čele Činohry Národního divadla cítím ještě větší obdiv k Daniele Špinar nebo Michalovi Dočkalovi, kteří tuhle funkci zvládli v jednom.

Zmínili jste, že pro rozvoj divadla je potřeba mentální energie. Jak nebo kde ji běžně čerpáte?

L.T.: Důležité je měnit prostředí. Mě osobně nejvíc baví setkání se zahraniční scénou. Nejde mi o to, jezdit do superzajímavých nebo exotických destinací, ale spíš mluvit s lidmi, kteří také dělají divadlo, ale přistupují k němu úplně jinak než my. U toho nejvíce odpočívám.

M.K.: Já jsem zase člověk, který funguje na energii, takže občas se potřebuju hodně prospat, zajít si do kavárny, malovat. Pak jsem schopen znovu nastartovat satelity, trochu zapomenout na každodenní úkoly a nasávat. Teprve potom se člověk může potkat s Ivanem Vyrpajevem nebo Dmitrijem Krymovem, s naprostými legendami svých oborů. Musíte umět zapomenout na to, že někde zrovna chybí pět šroubků, a vidět věci v trochu širší perspektivě.

Když jsme vás fotili v jedné z místních zasedaček, Lukáš zmínil, že Národní divadlo funguje trochu jako korporát. Narazili jste na to někdy?

L.T.: Je to tak. Člověk tu musí pochopit jistá pravidla, která jsou pro jeho fungování nezbytná. Je jasné, že na ně člověk občas v divadelní praxi naráží. Ale je to zároveň dost napínavé, protože s dalšími inspirativními lidmi hledáte způsoby, jak problémy řešit.

M.K.: Já si naopak myslím, že Národní divadlo korporát není. Ano, má sice přes tisíc interních zaměstnanců a další externisty, ale na rozdíl od zaměstnanců v korporátu všichni vědí, proč svou práci dělají. Vidí její konkrétní výsledek. Problém korporátu je přece ten, že tvoříte něco, ale málokdy vidíte, jak vaše práce ovlivnila cílového odběratele. Tohle Národní divadlo má, a navíc nabízí prostor pro kreativitu. Je skvělé, že se vám může stát, že v tramvaji zaslechnete rozhovor o hře, kterou jste nedávno uvedli... Korporátem by se Národní divadlo stalo asi jen ve chvíli, kdyby bylo fabrikou na zábavu.

Ta poznámka o hmatatelném výsledku mi připomněla dokument na Netflixu o tom, proč se lidé v některých částech planety dožívají více než stovky let. Jedním z důvodů je prý to, že se ráno budí s jasným posláním. Na závěr se tak nemůžu nezeptat: Co teď z postele dostává vás?

M.K.: Asi ty chvíle na explikačních poradách, kde se odhaluje scénografie a způsob, jakým daný kreativní tým hru uchopí. To je moment, kdy člověk vidí, jak mu před očima vzniká nový rozpínající se vesmír. To je pro mě hodně magické. Zatím jsme to zažívali spíše z pozice samotných tvůrců, kdy jsme na tyhle porady chodili celí ustrašení a s tím, že nám zas budou nadávat, že tohle nejde udělat, že je to drahé nebo že něco nejde vyrobit. Vidět tohle u jiných tvůrců je opravdu nabíjející – přece jen se scházejí lidé, kteří se společně připravují na to, že se díky nim pak sejde v divadle tisícovka lidí. A to je podle mě důvod, proč vstát z postele.

L.T.: Já bych chtěl připomenout hlavně premiéry, které nás tento rok čekají a na které se těšíme! O Ještě chvílku jsme už mluvili, ale dějí se i další velké věci. Po několika desítkách let opět vstupujeme s Činohrou do budovy Státní opery, kde budeme uvádět Mefistu. Kromě nástupu totality a toho, jak se v ní chováme, bude tato hra i site-specific. Příběh Mefista je příběhem o tom, proč dnes ve Státní opeře nehraje německý soubor, ale česká Činohra Národního divadla.

M.K.: Je to velké WOW! Spousta diváků, kteří chodí na Činohru, v budově opery nikdy nebyla!

L.T.: A pak nás čeká další velká výzva, Daniel Majling právě adaptuje Bílou Vodu od Kateřiny Tučkové. Dílo se zabývá naší nedávnou minulostí, což je podle mě velmi cenné. Dále rozjednáme spolupráci s mezinárodními týmy, víc konkrétní ale zatím být nemůžu. A nakonec bych ještě zmínil, že začínáme zkoušet Rusalku v hudebním nastudování Tomáše Netopila.

David Turecký

URL | https://www.lidovky.cz/esprit/skutr-martin-kukucka-lukas-trpisovsky-narodni-divadlo-hamlet.A240207_101917_In_magazin_ape

« zpět na začátek